

WERELDOORLOG I IN LONDERZEEL EN OMGEVING

**Fietslus van 32 km langs 14 markante
plaatsen in en rond Londerzeel**

Wie het heeft over Wereldoorlog I (WO I), denkt automatisch aan de loopgraven in de Westhoek. Daar heeft zich inderdaad het grootste gedeelte van de "Grote Oorlog" voltrokken, maar gedurende de eerste twee maanden (augustus-september-begin oktober 1914) hebben zich in onze regio belangrijke krijgsverrichtingen afgespeeld die ongetwijfeld een grote invloed hebben gehad op het verdere verloop van de oorlog en op de uiteindelijke geallieerde overwinning. Dit heeft vooral te maken met de dubbele fortengordel rond Antwerpen, waarachter het gros van het Belgisch Leger zich had teruggetrokken, na twee weken van vertragende gevechten tegen de Duitse pletwals. Vanuit die versterkingen werden geregeld uitvallen tegen de in onze regio aanwezige Duitse troepen uitgevoerd, ondermeer om de druk van het Duitse offensief tegen de Fransen te verlichten. Deze uitvallen hebben, samen met de ultieme voorwaartse verdediging van de Antwerpse fortengordel eind september-begin oktober 1914, aanleiding gegeven tot heel wat veldslagen en andere confrontaties in Londerzeel en wijde omgeving. Deze fietstocht leidt u langs een aantal plaatsen die aan deze droevige periode uit onze geschiedenis herinneren. Die geschiedenis is belangrijk, want wie zijn geschiedenis niet wil kennen en begrijpen, is gedoemd om ze opnieuw te beleven.

De fietstocht heeft de vorm van een lus, en kan dus om het even waar gestart en beëindigd worden. Er is onderweg geen specifieke bewegwijzering voorzien. Wees **voorzichtig** op de fiets. In de confrontatie met de auto, bus of vrachtwagen trekt de fietser altijd aan het kortste eind. Veel plezier!

PUNT 1: Station van Londerzeel. We vertrekken aan de voorkant van het station. Het station werd op 24 augustus 1914 door de Belgen gebruikt als commandopost tijdens de eerste grote uitval uit de forten die aanleiding gaf tot de Slag van Imde. De Belgische generaal de Stein d'Altenstein koos voor het station omwille van de aanwezigheid van telegraaf- en telefoonlijnen. Stations werden gedurende WO I bediend door Duitse beambten; bewaking en onderhoud van de sporen gebeurde ook door Duitsers. De spoorlijn richting Aalst (Leireken) werd in 1916 opgebroken om het ijzer van de spoorstaven te recupereren.

Juist voor het spoor slaan we vanuit KLEIN HOLLAND LINKS af in de TOEKOMSTSTRAAT (geen straatnaambord), we draaien mee naar links en slaan dan RECHTS af in de LUNDERSTRAAT. Op het einde naar RECHTS, en daarna onmiddellijk LINKS in de LIJSTERSTRAAT. Eerste RECHTS in de HOLLE EIKSTRAAT, die we volledig afrijden voorbij de molen van het Comité Jean Pain. We passeren de slagboom en rijden op het volgende kruispunt RECHTDOOR, NEERAVERT in. Na ongeveer 250 meter zien we links

PUNT 2: Monument van Neeravert. Dit monument herinnert aan de Slag van Londerzeel op 29 september 1914. De Duitsers beslisten begin september 1914 de fortengordel rond Antwerpen toch te veroveren, daar waar ze eerst van plan waren Parijs in te nemen en daarna pas het Belgisch Leger uit te schakelen. De uitvallen van het Belgisch Leger dreigden echter de Duitse bevoorradingslijnen af te snijden en dwongen het Duitse opperbevel tot actie. De Duitsers rukten op richting Antwerpen, en de spoorlijn Dendermonde-Mechelen werd door de Belgen ingericht als laatste verdedigingsstelling. Die werd op 28 september 1914 voor het eerst aangevallen, maar de Belgen hielden grotendeels stand. Op 29 september 1914 om 08.00 uur brandde de strijd opnieuw in volle hevigheid los en kort na 09.00 uur kregen de manschappen van het 12de Linieregiment, dat de spoorweg op het grondgebied Londerzeel en Malderen verdedigde, het bevel zich terug te trekken naar het fort van Breendonk. Ze werden daarbij op de flank verrast door Duitsers die in Ramsdonk de spoorlijn waren over geraakt en hen in de velden van Neeravert onverbiddelijk onder vuur namen. 126 Belgische militairen, waaronder ook hun bevelhebber, commandant Grossmann, vonden de dood. Het 12de Linie bestaat nog steeds, het is de oudste eenheid van het Belgisch Leger en het is gelegerd in Spa. Op maandag 29 september 2014 komt het 12de Linie naar Londerzeel voor de herdenking van de Slag van Londerzeel, hier aan dit monument.

We keren 250 meter terug en nemen RECHTS de PIKSTRAAT, die we volgen tot aan de BLAUWENHOEK die we RECHTS inslaan (opgepast: het verkeer kan hier drukker zijn!) Indien er wegenwerken aan de gang zouden zijn die een doorgang onmogelijk maken, kan je deze alternatieve route nemen: komende uit de Pikstraat LINKS op de

BLAUWENHOEK – na zo'n 300 m. RECHTS in KRUISVELD - weg volgen tot aan de overweg
– RECHTS op URSENE tot aan

Punt 3: monument Blauwenhoek. Dit monument werd opgericht door juffer Orianne in 1919 ter herdenking van de Slag van Londerzeel. Deze Londerzeelse dame heeft zich gedurende de volledige oorlog ingezet om lichamen van Belgische soldaten, die in haastig op de slagvelden gegraven massa- of individuele graven begraven lagen, te ontgraven, te identificeren en te herbegraven op echte kerkhoven. Na de oorlog heeft zij zich ingespannen om in onze regio en daarbuiten herdenkingsmonumenten op te richten, ondermeer op de Blauwenhoek, de Imdekouter, in Tisselt, Zemst, Eppegem ...

We slaan LINKS URSENE in, en juist voor de overweg rijden we RECHTS SNEPPELAAR op, waarna we RECHTDOOR het FIETSPAD langs de spoorweg volgen. Na de volgende overweg zien we duidelijk hoe de spoorlijn enkele meter hoger ligt en door de Belgen kon gebruikt worden als verdedigingslinie. In de richting van Londerzeel station was dat niet het geval, wat het de Belgische soldaten een stuk moeilijker maakte. We volgen het fietspad tot op HERBODIN, waar we LINKS afslaan. Na de brug onder de spoorweg, rijden we RECHTS de BEEKSTRAAT in, om uit te komen op de PLAS bij

Punt 4: de Tong Sing Wok. Vroeger heette dit "het Grevenhof", hoeve van de familie De Greef. Hier trokken op 12 september 1914 drie Belgische soldaten de wacht op, toen zij in contact kwamen met een Duitse verkenningspatrouille. Bij het gevecht werd één Belgische soldaat gedood en een andere gewond. Twee paarden werden gedood. De derde kon te paard ontkomen. De gedode paarden werden door een paardenslachter in stukken gesneden en het vlees werd onder de Malderse bevolking verdeeld.

Hier steken we de straat over (**voorzichtig!**) en nemen LINKS de HEIDE. Eerste straat RECHTS (nog steeds HEIDE), op het einde van de straat terug naar RECHTS op de BOUWDREEF. Op het kruispunt RECHTDOOR (**voorzichtig bij het oversteken!**), straat meevolgen over de spoorweg op LEMMEKEN, einde straat eventjes RECHTS in de HOEFMIDSTRAAT en onmiddellijk LINKS in de KLOOSTERSTRAAT, daarna SCHUIN RECHTS in de L. VAN HOEYMISSENSTRAAT. Zo komen we aan

Punt 5: de Sint-Amanduskerk van Malderen. Het centrum van Malderen was het toneel van zware gevechten op 27 september 1914. De Duitsers hadden het centrum ingenomen en werden bestookt door de Belgische artillerie die erin slaagde hen weer te verdrijven. Daarbij werden heel wat huizen en ook de kerktoren, waar een Duits waarnemer had postgevat, vernield of beschadigd. Malderen speelde het slim en kreeg

na de oorlog een vergoeding voor oorlogsschade voor de schade aan de kerk, terwijl er in maart 1914 al een aanbesteding was geweest voor herstellingen aan dak en toren van de kerk. Aan de zuidkant van de kerk staat het oorlogsmonument, maar ook in de kerk, achteraan links, bevindt zich een mooie gedenkplaat voor de oorlogsslachtoffers.

We keren op onze stappen terug langs de L. VAN HOEYMISSENSTRAAT, schuin LINKS in de KLOOSTERSTRAAT, enkele meter naar RECHTS in de HOEFSMIDSTRAAT en dan LINKS in LEMMEKEN tot juist over de spoorweg. Daar gaan we onmiddellijk RECHTS in een fietswegel die uitgeeft op de MOLENHEIDE (wie de steile afdaling liever vermijdt, kan altijd rondrijden via restaurant 't Molenhuis). Die volgen we even langs de spoorweg, draaien mee naar LINKS en dwarsen de ZWALUWSTRAAT. We volgen de betonbaan tot in de MATTESTRAAT die we LINKS inslaan. We nemen vervolgens de eerste baan RECHTS (tegenover een kapelletje), die leidt ons naar

Punt 6: Buggenhout-bos. Het bos was bij het begin van WO I een stuk groter: van de 400 ha werden er in opdracht van de Duitsers 250 gerooid. Het hout moest dienen voor constructies in de loopgraven, om te stoken en om houtskool te maken voor de productie van buskruit. Het was een toevluchtsoord voor ongeveer 4000 vluchtelingen op 24 augustus 1914. Op 26 en 27 september 1914 werd er hard gevochten tussen Belgen en Duitsers.

We rijden het bos binnen langs het kleine pad LINKS (naast een blauw-grijze metalen poort) en blijven RECHTDOOR rijden (we negeren twee wegen links en één rechts) tot het eerste kruispunt met de centrale dreef, de BAREELDREEF, die we LINKS inslaan. Zo komen we na enkele honderden meter aan de houten bareel, op de grens van Oost-Vlaanderen met Vlaams-Brabant.

Oost-Vlaanderen maakte deel uit van het "Etappeggebied", waar de regels heel streng waren en de boeren hun producten tegen vastgestelde (te lage) prijzen moesten verkopen aan de Duitsers. Brabant maakte deel uit van het "Generalgouvernement", waar de voedselprijzen, vooral op de zwarte markt, veel hoger waren. Dat gaf uiteraard aanleiding tot smokkel, en het op de grens gelegen Buggenhout-bos was daar ideaal voor. Dat hadden de Duitsers ook rap begrepen en zij stelden een controlepost op, ongeveer op de plaats waar nu de bareel staat.

We rijden door tot de asfaltbaan en slaan LINKS af, op de BOUW. Op de volgende T-splitsing naar LINKS, de MALDERSEBOUW op. We kronkelen mee tot op de rechte betonbaan, die we volgen tot de eerste straat RECHTS, de BOUW.

Langs deze straat zien we links op nr. 7 de vroegere woonplaats van Jozef Van Doorslaer, oud-strijder van zowel WO I als WO II, daarover later meer.

We negeren een betonbaan links en slaan de volgende asfaltweg LINKS in, de WALROTSTRAAT. Eerste RECHTS (nog steeds de WALROTSTRAAT), we kronkelen mee en rijden op het einde naar RECHTS, de MEIR op. 750 meter verder eindigt de MEIR op de SMISSTRAAT die we LINKS inslaan om onmiddellijk RECHTS het GERTRUDEVELD te nemen. Aan het kruispunt RECHTDOOR, de JOZEF VAN DOORSLAERSTRAAT in. Links zien we de school Ter Elst. Rechts van de speelplaats, in de muur van het "schoolhuis" zien we

Punt 7: de gedenkplaat van Kapitein-Commandant Jozef Van Doorslaer. Hij was tot 1940 het schoolhoofd van de Gemeentelijke Jongensschool van Steenhuffel en oud-strijder van WO I (als onderofficier) en van WO II (als reserve-officier). Hij werd zwaargewond bij een Duits luchtbombardement op 26 mei 1940 en stierf te Brugge op 29 mei 1940. Zijn tweelingbroer Jeremie Van Doorslaer sneuvelde op 10 november 1918. Een derde broer, Frans Van Doorslaer, was ook soldaat in WO I en overleefde die.

We rijden de Jozef Van Doorslaerstraat uit en komen op het plein dat uitgaat op STEENHUFFELDORP. Daar rijden we naar LINKS richting kerk, na de kerk naar RECHTS in de ST-NIKLAASSTRAAT. Rechts, tegen het muurtje zo'n 15 meter links van de kerk, zien we het oorlogsmonument van Steenhuffel, één van de weinigen waar ook namen uit de Boerenkrijg op hernomen zijn. We volgen de ST-NIKLAASSTRAAT tot we een weg LINKS kunnen nemen (juist voor huisnummer 96) die voorbij een huis overgaat in een fietswegel. We komen op een asfaltweg (KOUHAGEN) die we LINKS inslaan tot aan de ROSSEMSTRAAT. Hier LINKS tot op OVER DE BEEK en dan RECHTS. Op het einde naar RECHTS (nog steeds OVER DE BEEK), en op het einde daarvan naar LINKS op

Punt 8: de GROTE DRIES. Langs deze weg stonden tijdens de Slag van Imde (24 augustus 1914) de Belgische kanonnen opgesteld. Door een verhevenheid in het terrein recht voor u, hadden de kanonnières geen zicht op de Imdekouter (in het zuid-oosten) en hun objectief, de Duitse troepen zo'n anderhalve kilometer verder. Zo schoten zij te kort en raakten de eigen Belgische troepen.

Op het einde van de GROTE DRIES naar RECHTS, de SLOZENSTRAAT op richting Rossem-centrum. Daarna eerste LINKS de KLEINE DRIES in. Na zo'n 100 meter zie je links

Punt 9: de Parochiezaal van Rossem. In 1914 was dit een klooster met een meisjesschool. In de drie klassen werden 37 gewonden van de Slag van Imde de eerste zorgen toegediend vooraleer zij om 4 uur 's nachts getransporteerd werden naar het hospitaal van Antwerpen. Minstens één van hen stierf buiten op de speelplaats. Andere gewonden werden naar het lazaret in het Ursulinenklooster van Londerzeel en het Ursulinenklooster in de Oppemstraat in Wolvertem gebracht.

We volgen de KLEINE DRIES die overgaat in de KOUTERBAAN en komen zo aan

Punt 10: het monument van de Imdekouter. Dit monument herinnert aan de Slag van Imde. Militairen van het 3de Jagers te Voet namen vanop die plaats 24 augustus 1914 rond 14.00 uur Duitsers, die zich tussen de bomen voor hen bevonden, onder vuur. Ze werden op hun beurt beschoten door de Duitsers, maar ook door eigen Belgische troepen vanuit Rossem (die hielden hen per vergissing voor Duitsers) en door de Belgische kanonnen die opgesteld stonden langs de Grote Dries. Er was in de Imdekouter weinig of geen dekking. Na deze slachting telde men 5 gedode officieren en 80 gedode soldaten. In het lazaret van Londerzeel (het Ursulinenklooster) stierven nog eens 17 gewonden. Het monument werd opgericht door Juffer Oriante, een Londerzeelse dame die gedurende de oorlog en daarna gesneuvelde soldaten uit onze regio liet identificeren en herbegraven, en op de slagvelden gedenktekens liet oprichten.

We volgen verder de KOUTERBAAN en komen zo op de BARBIERSTRAAT waar we LINKS inslaan, tot aan de kerk van Imde. In het midden van de zuidermuur van de kerk zien we een gedenksteen voor twee militairen van het 3de Jagers te Voet die daar begraven liggen. We komen voorbij de kerk op de DRIJPIKKELSTRAAT, slaan RECHTS af en zien na 100 meter aan de rechterkant, een beetje verborgen door een struik.

Punt 11: het monument De Kam. Hier kwamen de Belgische militairen van het 3de Jagers te Voet op 24 augustus 1914 om 13.00 uur onder vuur van Duitsers die zich in de bossen in het zuidoosten bevonden. Zij waren totaal verrast, want de verkenners hadden laten weten dat zich in Imde geen Duitse troepen bevonden. Ze moesten zich overhaast terugtrekken; er vielen zo'n 30 doden te betreuren.

We volgen de DRIJPIKKELSTRAAT nog zo'n 300 meter om dan, na een witte hoeve met rode luiken, LINKS af te slaan, richting Boskapel. Die werd pas volledig gerestaureerd, het loont de moeite er een kijkje te gaan nemen. Vooral bij het begin van WO I was de Boskapel een toevluchtsoord voor mensen uit Londerzeel en omgeving die er bescherming kwamen afsmecken. Neem de enige zijdreef (LINKS indien u in de richting van de kapel rijdt) en volg die tot op een asfaltweg, de BEEKSTRAAT. Hier RECHTS, na zo'n 300 meter eerste LINKS (voor restaurant HOF Ter Imde), nog steeds de BEEKSTRAAT die een eind verder overgaat in LEEFDAAL. Volg nu gedurende enkele kilometer de bordjes van het fietsknooppuntennetwerk naar knooppunt 26 (bordjes zijn soms moeilijk leesbaar), tot u links aan een grijs metalen hek komt aan het Londerzeels containerpark. Passeer het hek en zo komt u in de BEEMDEN in Londerzeel. Rij de BEEMDEN uit en kruis de Berkenlaan, zo komt u in de URSULINENSTRAAT. Die naam verwijst uiteraard naar

Punt 12: het Ursulinenklooster. In de gebouwen van Virgo Sapiens waren vroeger een Ursulinenklooster en een pensioonaat voor meisjes gevestigd. Reeds op 4 augustus 1914,

de dag van de Duitse inval in België, vroegen de zusters aan het Ministerie van Oorlog de toelating om een veldhospitaal in het klooster in te richten. De eerste gewonden werden er verzorgd op 23 augustus, maar na de Slag van Imde op 24 augustus, lag het veldhospitaal vol en minstens 17 militairen stierven er aan hun verwondingen. Er werden ook Duitse gewonden verzorgd, meer bepaald op 4 september, toen de Duitsers zware verliezen moesten incasseren in Liezele, Breendonk en Kapelle-op-den-Bos. De zusters verlieten het klooster op 27 september in de voormiddag, niets te vroeg, want om 14.30 uur werd het klooster in brand geschoten.

We rijden de Ursulinenstraat uit en rijden RECHTS in de richting van

Punt 13: het oud gemeentehuis en de St-Kristoffelkerk. Aan de muur van zowel het gemeentehuis als de kerk zien we platen met de namen van gesneuvelden en oorlogsslachtoffers uit beide wereldoorlogen. De kerken van Londerzeel St-Kristoffel en Londerzeel St-Jozef zijn ongeschonden uit de oorlog gekomen, wat vrij uitzonderlijk was in de regio. Bij de derde grote uitval van het Belgisch Leger, van 25 tot 27 september 1914, werden beide kerktorens gebruikt als vooruitgeschoven observatieposten voor het fort van Breendonk.

We keren terug naar de URSULINENSTRAAT en rijden die uit tot de BERKENLAAN, die we LINKS inslaan. Op het einde van de Berkenlaan zien we RECHTS

Punt 14: het oud kerkhof van Londerzeel. Achteraan links op dit kerkhof vinden we het ereperk met de graven van de Londerzeelse oud-strijders uit WO I.

We slaan LINKS de KERKHOFSTRAAT in (voorzichtig!) en vervolgens RECHTS in de VERBINDINGSTRAAT. Op het einde SCHUIN LINKS een steegje door (aan het opschrift SARENS – PARKING KLANTEN), en zo komen we in de MEERSTRAAT die we LINKS inslaan. Op het einde RECHTS de STATIONSSTRAAT in, en die brengt ons terug naar het beginpunt van onze fietslus: het station van Londerzeel.

Deze fietstocht werd uitgestippeld door de Verenigde Oud-strijders en Oud-soldaten Londerzeel in samenwerking met de dienst Cultuur van de gemeente Londerzeel.

Het grootste deel van de informatie in deze brochure werd overgenomen uit het boek "1914-1918 in Londerzeel en Noordwest-Brabant" van Louis De Bondt en Francis Halleman.